

AGJENCIA NDËRKOMBËTARE E ISBN-SË

Sistemi i Numrit Ndërkombëtar Standard të Librit

Manuali i përdoruesve të ISBN-së

Tiranë, 2017

Titulli në origjinal: *The International Standard Book Number System
ISBN Users' Manual*

Përktheu: Majlinda Toçi
Specialiste pranë zyrës së Agjencisë Kombëtare të ISBN-së në Shqipëri

Versionin më të ri të *Manualit të ISBN-së* mund ta gjeni në faqen zyrtare të internetit të Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së:

<http://www.isbn-international.org>

ISBN 978-9928-4202-9-9

©2012 nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së, Londër, UK

Ribotimi i gjashtë

Agjencia jep leje për ribotimin e çfarëdo materiali në këtë broshurë me kusht që të citohet burimi, si dhe një kopje, mundësisht në formatin elektronik, t'i dërgohet Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së.

PËRMBAJTJA

1. Informacion i përgjithshëm	5
2. Përfitimet nga ISBN-ja	6
3. Funkzioni dhe qëllimi i ISBN-së	6
4. Struktura e ISBN-së	8
4.1. Elementi i prefiksit	9
4.2. Elementi i regjistrimit të grupit	9
4.3. Elementi i botuesit	9
4.4. Elementi i botimit	9
4.5. Shifra e kontrollit	9
5. Aplikimi i ISBN-së	10
5.1. Informacione të përgjithshme	10
5.2. Ndryshimet në botime	10
5.3. Riprodhimi i faksimileve	10
5.4. Botimet në forma të ndryshme të produktit	10
5.5. Botimet e palidhura	10
5.6. Botimet shumëvëllimëshe	10
5.7. Lista e botimeve të mëparshme	11
5.8. Botimet si rezultat i bashkëpunimit	11
5.9. Botimet që shiten ose shpërndahen prej agentëve	11
5.10. Blerja e një botuesi nga një tjetër	11
5.11. Blerja e një vepre të plotë dhe e të drejtave të botimit	11
5.12. Botuesit që publikojnë më shumë se në një vend	11
5.13. Regjistrimi i ISBN-ve dhe i metadatave shoqëruese	12
5.14. Numrat e ISBN-ve që nuk mund të refuzohen asnjëherë	13
6. ISBN-ja për botimet elektronike dhe programet edukativo-mësimore	13
6.1. ISBN-ja për botimet elektronike të pranueshme	13
6.2. ISBN-ja për produktet programuese të përshtatshme	13
6.3. Parimet për caktimin e ISBN-së për botimet elektronike	14
7. ISBN-ja për botimet që shtypen sipas kërkesës	16
8. Vendi dhe përdorimi i ISBN-së në botime	16
8.1. Informacion i përgjithshëm	17
8.2. ISBN-ja në formën e kodit identifikues	18
8.3. Numri i shtuar pesëshifror në kod	18
8.4. Algoritmi për gjenerimin e ISBN-së dhe kodit identifikues EAN.UCC	18
9. Administrimi i sistemit të ISBN-së	18
9.1. Informacione të përgjithshme	18
9.2. Administrimi ndërkombëtar 31	18
9.3. Agjencitë e regjistrimit të ISBN-së	19
9.4. Administrimi nga botuesi	20
10. Botuesit mospjesëmarrës	20
11. ISBN-ja dhe GS1	21
12. ISBN-ja dhe identifikuesit e tjerë	21
12.1. DOI	21

12.2. ISBN-A	21
12.3. GTIN	22
12.4. URN	22
12. 5. ISAN	22
12.6. ISMN	23
12.7. ISRC	23
12.8. ISSN	23
12.9. ISTC	24
12.10. ISWC	24
12. 11. ISNI	25
13. ONIX për libra	25
14. Botimet	26
15. Pyetjet e shpeshta lidhur me sistemin e ISBN-së	26
Shtojca 1.: Llogaritja e shifrës së kontrollit dhe vargu i serisë së numrave të ISBN-së	27
A1.1. Llogaritja e shifrës së kontrollit	27
A1.2. Shpërndarja e vargut të serisë së numrave të ISBN-së	28

1. INFORMACION I PËRGJITHSHËM

Në Konferencën e tretë ndërkombëtare për *Hulumtimin e tregut të librit dhe racionalizimit në tregun e librit*, të mbajtur në nëntor të vitit 1966 në Berlin, u diskutua për herë të parë mundësia dhe nevoja për një sistem ndërkombëtar të numërimit të librit.

Në atë kohë, një numër i botuesve evropianë dhe shpërndarësve të librit po konsideronin shfrytëzimin e kompjuterëve për përpunimin e porosive dhe për inventarizimin e tyre. Si rrjedhojë u bë më se e qartë nevoja e një numri unik dhe të thjeshtë për identifikimin e një titulli të botuar, si kusht paraprak për një sistem efikas të automatizuar.

Sistemi që e plotësonte këtë kusht, i cili u bë i njohur me emrin sistemi i *Numrit Standard Ndërkombëtar të Librit (ISBN)* u zhvillua nga sistemi i numërimit të librit, që prezantua në Mbretërinë e Bashkuar në vitin 1967 nga J. Whitaker & Sons, Ltd., si dhe në Shtetet e Bashkuara në vitin 1968 nga R. R. Bowker.

Në të njëjtën kohë, *Organizata Ndërkombëtare për Standardizim (ISO)* me *Komitetin e saj teknik 46 për informimin dhe dokumentimin*, themeloi një grup punues për mundësinë e përshtatjes së sistemit britanik për përdorim ndërkombëtar.

Gjatë vitit 1968 dhe 1969 u zhvilluan disa takime midis përfaqësuesve nga vende të ndryshme evropiane dhe Shteteve të Bashkuara, dhe ai raport iu dërgua të gjitha vendeve që ishin pjesë e ISO-s.

Si rezultat i këtyre takimeve, në vitin 1970 u miratua *Numri Standard Ndërkombëtar i Librit (ISBN)*: Standardi 2108¹ i ISO-s. Në vitin 1992 ribotimi i tretë i këtij standardi zëvendësoi ribotimin e dytë të vitit 1978.

Qëllimi i këtij standardi ndërkombëtar është koordinimi dhe standardizimi i shfrytëzimit në nivel ndërkombëtar i numrave të ISBN-së, në mënyrë që të mundësojë identifikimin unik të një botimi ose ribotimi të një botuesi të caktuar në një format të caktuar.

Standardi origjinal ka marrë formën e librit, dhe botimet në këtë formë kanë filluar të shfaqen edhe në formate të reja. Ky sistem në ditët e sotme përdoret në mbi 160 shtete të botës.

Në vitin 2001 u formua një grup punues për ta rishikuar standardin dhe për të përgatitur ribotimin e tij të katërt. Kjo bëri që gjatësia e numrit të ISBN-së të rritet nga 10 në 13 shifra, duke përfshirë edhe 3 shifrat paraprëse të ofruara nga GS1 (e njohur më parë si "*EAN International dhe Uniform Code Council*"). Si rrjedhojë u rrit edhe kapaciteti i numërimit të sistemit dhe u përshtat me GS1 GTIN-13 (shih seksionin 11). Gjithashtu, versioni i ri i standardit specifikonte metadatat që duhej ta shoqëronin dhënien e ISBN-së, përcaktonte rregullat për administrimin dhe qeverisjen e sistemit, si dhe specifikonte autoritetin regjistruar për këtë standard.

Ky manual shpjegon funksionimin e sistemit dhe hapat e nevojshëm, në mënyrë të tillë që numri i ISBN-së të jepet me saktësi. Manuali, gjithashtu ofron udhëzime të veçanta në lidhje me dhënien e numrave të ISBN-së për botimet dixhitale.

¹ Standardi mund të merret nga organizatat kombëtare të standardeve.

2. PËRFITIMET NGA ISBN-ja

- ISBN-ja është identifikues unik ndërkombëtar për botimet monografike; caktimi i një numri të tillë zëvendëson përdorimin e përshkrimeve të gjata bibliografike, duke kursyer kohën dhe mundin e stafit, si dhe zvogëlon mundësinë e gabimeve.
- Përdorimi i saktë i ISBN-së mundëson dallimin e qartë të formave dhe ribotimeve të ndryshme të një libri, si i shtypur apo dixhital, duke siguruar në këtë mënyrë që klienti të marrë versionin që kërkon.
- ISBN-ja mundëson përpilimin dhe përditësimin e arkivave për tregtimin e librit dhe të bazave bibliografike të të dhënave, si p.sh. katalogët e librave në shtyp. Ajo mundëson gjithashtu gjetjen me lehtësi të informacioneve në lidhje me librat që janë në dispozicion.
- Porosia dhe shpërndarja e librave realizohet kryesisht nëpërmjet shfrytëzimit të numrit të ISBN-së, pasi është një metodë më e shpejtë dhe më efikase.
- ISBN-ja lexohet nga kompjuteri dhe ka formën e një numri dhe kodi identifikues 13-shifror (EAN-13). Kjo është një mënyrë e shpejtë e cila shmang gabimet.
- ISBN-ja është e domosdoshme në menaxhimin e sistemeve elektronike të shitjes nëpër librari.
- Shumë sisteme të veprimtarive botuese dhe të furnizimit bazohen në ISBN.
- Grumbullimi i informacioneve të shitjes bëhet përmes ISBN-së. Kjo mundëson monitorimin e sukseseve të formave të produkteve dhe ribotimeve të ndryshme të tyre, si dhe mundëson krahasimin mes fushave të ndryshme të subjekteve, si dhe mes shtëpive të ndryshme botuese.
- Në disa shtete, e drejta kombëtare për të huazuar bazohet gjithashtu në sistemin e ISBN-së. Skemat e tilla u mundësojnë autorëve dhe ilustruesve që të paguhen në përpjesëtim me atë se sa herë u janë huazuar librat nëpër bibliotekat publike.

3. FUNKSIONI DHE QËLLIMI I ISBN-së

I pranuar prej më shumë se 160 shteteve në mbarë botën, *Numri Standard Ndërkombëtar i Librit* është identifikues i shkurtër dhe i qartë që mund të lexohet edhe përmes pajisjeve teknologjike. ISBN-ja shenjon një botim monografik në mënyrë unike dhe duhet ta shoqërojë atë që në fazat e hershme të fillimit të procesit të botimit. ISBN-ja është një instrument i rëndësishëm në procesin e botimit, të shpërndarjes, të analizave të shitjes, dhe për sistemet e ruajtjes së të dhënave bibliografike në tregtinë e librit. Si i tillë, numri i ISBN-së ka po aq rëndësi edhe në menaxhimin e informacionit në biblioteka.

Megjithatë, kur një produkt kualifikohet për një sistem tjetër numërimi (si burimet e vazhdueshme dhe ato të integruara, që pasojnë njëra pas tjetrës, e që kualifikohen për ISSN, si dhe muzika e shtypur që kualifikohet për ISMN), atëherë duhet të përdoret ai sistem. Nëse është e mundur, identifikues të tillë duhet të përdoren në shoqërim me ISBN-në. Në seksionin 12 ka më shumë informacion lidhur me llojet e identifikuesve të tjerë.

Numrat e ISBN-ve u caktohen botimeve monografike, duke përfshirë produktet si botimet në formë kompletesh ose seri të kompletuara të cilat që janë në dispozicion të publikut, edhe nëse ato botime dhe produkte të ngjashme ofrohen falas apo blihen. Përveç kësaj, identifikuesi i ISBN-së mund t'u caktohet edhe seksioneve të veçanta (si kapitujve) të botimeve monografike, apo edhe botimeve të veçanta të numrave apo artikujve të burimeve të vazhdueshme. Nëse botimi kualifikohet për numër të ISBN-së, atëherë nuk përbën ndonjë rëndësi të madhe se në çfarë forme fizike dokumentohet ose shpërndahet përmbajtja e tij; megjithatë, secila formë e produktit duhet të identifikohet veç e veç.

Shembuj të llojeve të botimeve monografike, të cilave duhet t'u caktohet numri i ISBN-së, përfshijnë:

- Librat e shtypur dhe pamfletet;
- Botimet për të verbër;
- Botimet, të cilat botuesi nuk ka për qëllim t'i përditësojë rregullisht apo t'i botojë për një kohë të pacaktuar;
- Artikujt apo numrat individualë të një burimi të caktuar të vazhdueshëm (por jo burimit të vazhdueshëm si tërësi);
- Hartat;
- Filmat për qëllime arsimore/instruksi, videot dhe diapozitivat;
- Librat audio në kasete, ose CD, ose DVD (libra me zë);
- Botimet elektronike ose në bartësin e tyre fizik (si në shirita që lexohen nga pajisjet teknologjike, disketa, ose CD-ROM) ose në internet (për shkarkuar apo qasje direkte në internet);
- Kopjet të dixhitalizuara të botimeve të shtypura monografike;
- Botimet në mikroforma;
- Programet për çështje arsimore ose udhëzuese;
- Botimet në formatë të ndryshëm (kur përbërja kryesore është në formë teksti).

Disa shembuj të llojeve të materialeve, të cilave nuk duhet t'u caktohet numri i ISBN-së, përfshijnë:

- Burimet e vazhdueshme³ të trajtuara në formën e tyre të plotë si njësi bibliografike (numra të caktuar mund të kualifikohen për numra të ISBN-së);
- Njësitë abstrakte⁴ si vepra tekstuale dhe krijime të tjera abstrakte me përmbajtje intelektuale ose artistike;
- Materialet e shtypura kalimtare, si lajmërimi reklamash e të ngjashme;
- Muzikë e e shtypur në letër (partiturat);
- Veprat e printuara të artit dhe dosje arti pa faqe titulli dhe pa tekst;
- Dokumentet personale (si biografi elektronike apo profil personal);
- Kartolinat përshëndetëse;
- Incizimet zanore të muzikës;
- Programet për qëllime të tjera, përveç atyre për arsim dhe udhëzime;
- Tabelat elektronike për informacione;
- E-maillet dhe korrespondencat e tjera elektronike;
- Lojërat.

Kur një produkt vihet në dispozicion dhe shoqërohet prej një ekzemplari dytësor që nuk kualifikohet vetë për ISBN, atëherë duhet të përdoret vetëm një ISBN për t'i identifikuar ekzemplarët e kombinuar, dhe një ISBN tjetër për të identifikuar produktin që kualifikohet për ISBN, nëse disponohet i veçuar.

Megjithatë, duke qenë se është jashtë fushëveprimit të ISBN-së, ajo nuk do të përdoret për të identifikuar elementet dytësorë, nëse vihen në dispozicion si të veçuara.

Disa identifikues, si: ISSN-ja dhe ISMN-ja, kanë rregulla të sakta në lidhje me fushëveprimin e materialeve që kualifikohen për caktimin e identifikuesve, ndërsa disa identifikues të tjerë: si GTIN-13 për produkte tregtare, mund të përdoren te produkte të ndryshme.

Meqë ISBN-ja është në përputhje të plotë me GTIN-13, kjo e bën edhe më të përshtatshme për shitësit me pakicë që t'i shesin produktet me interes të përbashkët, që nuk kualifikohen për ISBN, por që cilët e përdorin GTIN-13 në vend të tij, pa pasur nevojë që të përshtatin sistemet e tyre.

Për të marrë informacione të tjera, përfshirë edhe shpjegimet nëse një produkt i caktuar kualifikohet ose jo për ISBN, ju lutem të kontaktoni agjencinë kombëtare për regjistrimin e ISBN-së në shtetin tuaj. Për t'u informuar me llojet e tjerë të identifikuesve dhe aplikimin e tyre, ju lutem konsultoni **Seksionin 12 - ISBN-ja dhe identifikuesit e tjerë**.

² Kur artikuj individualë ofrohen si të veçuar nga botuesi, ata kualifikohen si botime monografike dhe duhet t'u caktohet një numër i ISBN-së. Kjo nuk zbatohet në rastin e kopjeve të veçanta ose kopjeve paraprake që porositen prej autorit (autorëve) të një artikulli për qëllime të veta të shpërndarjes.

³ Një botim që botohet për një kohë pa një datë të caktuar të përfundimit. Një botim i tillë zakonisht del në botim si numra të një pasnjëshëm ose të integruar, që në përgjithësi kanë një identifikim numerik dhe/ose kronologjik. Shembuj tipikë të këtyre përfshijnë botimet seriale, si: gazetatat, periodikët, revistat etj. dhe burimet e integruara si botimet e palidhura me qëllim përditësimin e materialit dhe faqet e internetit që përditësohen.

⁴ Për shembull, secila formë e një produkti të veçantë të romanit "Plaku dhe deti" kualifikohet për një numër ISBN-je, por vetë romani, si vepër abstrakte tekstuale, nuk merr ISBN.

4. STRUKTURA E ISBN-së

Prej 1 janarit të vitit 2007, agjencitë kombëtare të ISBN-së lëshojnë numra të ISBN-së që janë 13 shifrorë dhe përbëhen prej këtyre elementeve:

- Elementi i prefiksit
- Elementi i grupit
- Elementi i botuesit
- Elementi i botimit
- Shifra e kontrollit

Me rastin e shtypjes, numrit të ISBN-së i paraprijnë gjithmonë shkronjat “ISBN”.

Shënim: Në vendet ku nuk përdoret alfabeti latin, përveç shkronjave latine “ISBN” mund të përdoret edhe ndonjë shkurtesë në alfabetin e atij vendi.

ISBN-ja ndahet në pesë elemente, tre prej tyre kanë gjatësi të ndryshueshme; elementi i parë dhe i fundit kanë gjatësi fikse.

Elementet duhet të ndahen qartë me vizë lidhëse ose hapësirë kur paraqiten në formën që e lexon syri i *njeriut*.

ISBN 978-0-571-08989-5

ose

ISBN 978 0 571 08989 5

Shënim: Përdorimi i vizave lidhëse ose i hapësirave nuk ka ndonjë domethënie leksikore, qëllimi i tij është thjesht që ta bëjë leximin e numrave më të lehtë.

Numri i shifrave tek elementi i dytë, i tretë, dhe i katërt i ISBN-së ndryshon (d.m.th. elementi i grupit, elementi i botuesit, elementi i botimit). Gjatësia e elementit të grupit dhe e elementit të botuesit përkon me vlerësimin se sa do të jetë kontributi në botime i elementit të grupit ose i botuesit. Kur këta elementë janë të shkurtër, kjo tregon se produktiviteti i elementit të grupit ose i botuesit (ose i të dyve së bashku) pritet të jetë i madh në lidhje me numrin e botimeve.

4.1. Elementi i prefiksit

Elementi i parë i ISBN-së është një numër treshifror që vjen prej GS1, i njohur më parë si numri ndërkombëtar EAN. Prefikset që vijnë prej GS1 janë 978 dhe 979, por mund të caktohen edhe prefikse të tjerë në të ardhmen, me qëllim që të sigurohen kapacitete të plota të sistemit të ISBN-së.

SHEMBULL: 978

4.2. Elementi i grupit

Elementi i dytë i ISBN-së identifikon vendin, rajonin gjeografik, ose zonën gjuhësore të anëtarëve në sistemin e ISBN-së. Disa prej anëtarëve të sistemit të ISBN-së formojnë zona gjuhësore (p.sh. numri i grupit 3 = grupi i gjuhëve gjermane me elementin e prefiksit 978); të tjerët formojnë njësi rajonale (p.sh. numri i grupit 982 = Paqësori Jugor me elementin e prefiksit 978). Gjatësia e këtij elementi ndryshon, por mund të arrijë deri në 5 shifra.

Elementet e grupit caktohen prej Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së.

SHEMBULL: 978-0

4.3. Elementi i botuesit

Elementi i tretë i ISBN-së identifikon një botues të caktuar apo shtypshkronjën brenda një grupi. Gjatësia e këtij elementi varet kryesisht nga kontributi i parashikuar i botimeve të botuesit, dhe mund të jetë i gjatë deri në 7 shifra. Botuesit, të cilët pritet të kenë produktivitet të lartë u caktohen elementet më të shkurtra të regjistrimit dhe anasjelltas.

Regjistruuesit potencialë aplikojne tek agjencia e ISBN-së, e cila është përgjegjëse për menaxhimin e sistemit të ISBN-së brenda atij vendi, rajoni apo grupi gjuhësor, dhe i caktohet elementi i botuesit, i cili është unik. Pasi të jenë harxhuar të gjithë numrat e mundshëm të ISBN-së që lidhen me elementin e botuesit, atëherë mund të caktohen edhe elemente shtesë për atë botues, i cili mundëson caktimin e më shumë numrave të ISBN-së.

SHEMBULL: 978-0-11

4.4. Elementi i botimit

Elementi i katërt i ISBN-së identifikon një ribotim të caktuar të një titulli të një botuesi. Gjatësia e këtij elementi ndryshon në varësi se sa pritet të botojë botuesi në fjalë dhe mund të ketë deri në 6 shifra. Botuesve me sasi të madhe të botimit të titujve u caktohen elementet më të gjata të botimit dhe anasjelltas. Për t'u siguruar që gjatësia e këtij elementi të ISBN-së të jetë e saktë, atëherë numrit i paraprijnë shifra të zbrazëta me vlerën zero.

SHEMBULL: 978-0-11-000222

4.5. Shifra e kontrollit

Elementi i pestë i ISBN-së është shifra e kontrollit. Kjo shifër përlogaritet duke përdorur algoritmin me faktorin 10. (Shih shtojcën 1 për metodën e përlogaritjes ose informacionin kontaktues të agjencisë kombëtare për të marrë më shumë udhëzime).

5. APLIKIMI I ISBN-së

5.1. Informacione të përgjithshme

Secilit botim të veçantë monografik duhet t'i caktohet një numër i veçantë ISBN-je, po ashtu dhe secilit ribotim ose format të veçantë të botimit monografik që lëshohet nga ai botues. Një numër i veçantë ISBN-je duhet t'i caktohet edhe secilit ribotim në gjuhë të ndryshme të këtij botimi monografik.

5.2. Ndryshimet në botime

Një numër i veçantë i ISBN-së duhet të caktohet edhe nëse ka ndryshime të dukshme në secilën pjesë të një botimi, përfshirë këtu edhe ndryshim të titullit dhe/ose të nëntitullit të botimit. Ndryshimi i dizajnit të kopertinës ose ngjyrave ose edhe çmimit të një botimi monografik, nuk kërkon numër të veçantë të ISBN-së. Ndryshimet e vogla në ndonjë ribotim (p.sh. përmirësime të gabimeve të shtypit) nuk kërkojnë numër të veçantë të ISBN-së.

5.3. Riprodhimi i faksimileve

Një numër i veçantë i ISBN-së duhet t'i caktohet gjithashtu secilës faksimile që prodhohet nga një botues ose ribotohet me kredencialet e një botuesi tjetër. Po ashtu caktohet ISBN e veçantë nëse botimi i njëjtë botohet nga e njëjta shtëpi botuese, por me emër tjetër të saj.

Nëse një libër është skanuar dhe është dixhitalizuar nga një organizatë dhe jo prej botuesit origjinal (p.sh. nga një bibliotekë), atëherë versioni i skanuar dhe i dixhitalizuar duhet të marrë ISBN të veçantë për prodhuesin e ri, me kusht që ai version të jetë në dispozicion të publikut (në krahasim me të qenurit thjesht për qëllime arkivore).

5.4. Botimet në forma të ndryshme të produktit

Forma të ndryshme të një botimi (p.sh. me kopertina të forta, me kopertina të buta, në alfabetin për njerëzit e verbër, libra audio, botime elektronike në internet) kërkojnë të gjithë numra të veçantë të ISBN-së. Në rastin kur botimet elektronike janë vendosur në dispozicion në formate të ndryshme, atëherë *secilit format në dispozicion* duhet t'i caktohet një ISBN unike. (Shih seksionin 6.3 për informacione më të detajuara në lidhje me menaxhimin e formateve të librave elektronikë).

5.5. Botimet e palidhura

ISBN-ja duhet t'i caktohet një botimi të palidhur që përditësohet për një kohë të caktuar – d.m.th. botimet e palidhura që nuk kanë për qëllim të vazhdojnë pafundësisht.

ISBN-ja nuk duhet t'u caktohet botimeve të palidhura që përditësohen vazhdimisht (burimeve të integruara) apo seksioneve të veçanta të përditësuara.

5.6. Botimet shumëvëllimëshe

Botimet mund të përbëhen prej më shumë se një vëllimi, dhe në këto raste duhet të caktohet një numër ISBN-je për ta mbuluar të gjithë botimin. Nëse vëllime individuale të botimit ofrohen veçmas, atëherë secili vëllim duhet të ketë nga një numër unik të ISBN-së për ta identifikuar atë nga të tjerët. Faqja e prapme kopertinës (apo një pozicion i barasvlershëm me të për versionet që nuk printohen) duhet ta ketë të vendosur, në çdo rast, numrin e ISBN-së për botimin si tërësi si dhe numrin e ISBN-së për atë vëllim të veçantë. Edhe nëse botimet shumëvëllimëshe ofrohen si një botim i plotë, përsëri rekomandohet që secili vëllim në atë komplet të ketë nga një numër të ISBN-së. Duke vepruar kështu, lehtësohen faza të ndryshme të transaksioneve, përfshirë çështjet e transportit (dërgesave) në rastin kur jo të gjitha vëllimet e atij kompleti botohen apo shpërndahen në të njëjtën kohë, si dhe të furnizimit me kopje zëvendësuese në rastin e kopjeve të dëmtuara.

5.7. Lista e botimeve të mëparshme

Një botues është i detyruar t'i numërojë të gjitha botimet e mëparshme si dhe të shtypë numrat e ISBN-së në secilin katalog që e boton, pa marrë parasysh nëse këta katalogë shtypen në formatin elektronik apo në letër.

5.8. Botimet si rezultat i bashkëpunimit

Botimet që publikohen si botim i përbashkët me botues të tjerë, në përgjithësi marrin një numër të ISBN-së së botuesit (botuesve), i cili është përgjegjës për shpërndarjen e tij. Megjithatë, lejohet që secili bashkëbotues t'i vërë botimit numrin e vet të ISBN-së dhe që secili prej tyre të vendoset në faqen e mbrojtjes së të drejtave të autorit. Në raste të tilla vetëm njëri prej numrave të ISBN-së duhet të përdoret si kod identifikues i atij botimi.

5.9. Botimet që shiten ose shpërndahen prej agjentëve

(Më poshtë, pikat b. dhe d. i referohen vendeve që nuk janë ende pjesëmarrëse në sistem)

a. Siç është përcaktuar edhe në standardin e ISBN-së, një ribotim i caktuar, i botuar nga një botues i caktuar merr vetëm një ISBN. Ky numër i ISBN-së duhet të mbetet i tillë pa marrë parasysh se ku, ose nga kush shpërndahet ose shitet botimi.

b. Një botim i importuar nga një shpërndarës ekskluziv apo një agjent i caktuar nga një zonë që ende nuk është në sistemin e ISBN-së dhe nuk ka të caktuar numra të ISBN-së për të, mund t'i caktohet një numër ISBN-je nga shpërndarësi ekskluziv.

c. Botimet e importuara nga një shpërndarës ekskluziv apo një agjent i caktuar, të cilave u është shtuar një faqe e titullit (e cila përmban kredencialet e shpërndarësit ekskluziv) në vend të faqes së titullit të botuesit origjinal, u caktohet një ISBN e re nga shpërndarësi ekskluziv apo agjenti i caktuar. Në këtë rast, duhet të vihet edhe ISBN-ja e botuesit origjinal.

d. Një botim i importuar nga disa shpërndarës të një zone që nuk është ende në sistemin e ISBN-së, dhe nuk ka ndonjë numër të caktuar të ISBN-së për të, mund t'i caktohet një ISBN nga grupi i agjencive, i cili është përgjegjës për këta shpërndarës.

5.10. Blerja e një botuesi nga një tjetër

Një botues që blen një shtëpi tjetër botuese mund të vazhdojë t'i përdorë numrat e pashfrytëzuar të ISBN-ve nga elementi i regjistruarit origjinal. Agjencia kombëtare e ISBN-së, përgjegjëse për elementin e botuesit, duhet të informohet për pronësinë e bartur të elementit të botuesit.

5.11. Blerja e stoqeve të plota dhe të drejtave të një botimi

Një botues, i cili blen të gjitha vëllimet dhe të drejtat e një botimi (botimeve), mund të vazhdojë të përdorë numrin origjinal të ISBN-së, derisa kompania e re t'i rishtypë ose t'i ribotojë botimet, nën elementin e vet regjistruar të ISBN-së.

5.12. Botuesit me më shumë se një vend të botimi

Nëse një botues operon në disa shtete me të njëjtin botim, botimit duhet t'i caktohet vetëm një ISBN.

Një botues që vepron ndarazi dhe ka zyra ose degë të veçanta (dhe që dallojnë mes tyre në shtete të ndryshme, mund të ketë element regjistruar për secilën zyrë apo degë. Megjithatë, secilit botim duhet t'i caktohet vetëm një ISBN nga zyra ose dega përgjegjëse për atë botim.

5.13. Regjistrimi i ISBN-ve dhe i metadatave shoqëruese

Është përgjegjësi e botuesve që të informojnë agjencinë e grupit të tyre, apo organizatën përgjegjëse për mirëmbajtjen e regjistrimit të botimeve, në lidhje me caktimin e numrave të ISBN-së që do t'u vendosen botimeve të ardhshme. Informacioni duhet të përfshijë disa të dhëna minimale të elementeve të metadatave (përshkruese), të cilat duhet të jenë në përputhje me standardet ONIX për informacionin e librave që mirëmbahen nga EDItEUR dhe organizatat përkatëse të saj.

Elementi i të dhënave	Komente	ONIX – 3 elementë
ISBN	Numër i ISBN-së në formatin 13-shifror, pa hapësira ose viza lidhëse.	Identifikuesi i produktit
Forma e produktit	Kodim që tregon gjendjen dhe/ose formatin e produktit.	Përbërja e produktit Forma e produktit Detajet e formës së produktit Pjesë e produktit
	Edhe pse nuk përmendet qartë në manualin për përdoruesit e ISBN-së, masa fizike mund të dallojë midis dy produkteve fizike edhe pse ato janë me lidhje dhe format të njëjtë.	Masë
	Gjithashtu, edhe për produktet dixhitale, kushtet e ndryshme të licencimit (që kushtëzojnë shfrytëzimin) apo specifikat e sistemeve operative mund të dallojnë midis dy produkteve, të cilët janë identike.	Tiparet e formës së produktit Mbrojtje teknik Epub Detyrimet e përdorimit Epub
Titulli	Titulli i botimit, së bashku me nëntitullin ose elementet e tjera të titullit nëse ka.	Detajet e titullit (të përbëra)
Seria	Titulli i serisë dhe numërimi nëse ka.	Mbledhja (e përbërë)
Kontribuesi	Kodi (kodet) i rolit të kontribuesit dhe emri (emrat) i kontribuesit.	Kontribuesi (e përbërë), Identikuesi (ISNI) opsional
Ribotimi	Numri i ribotimit (për ribotimet pas atij të parit), lloji dhe elementet e ribotimit.	Kodi i ribotimit Numri i ribotimit Deklarata e ribotimit
Gjuha (gjuhët) e tekstit	Përdorimi i kodeve të gjuhëve ISO 639-2/B.	Gjuha (e përbërë)
Shtëpia botuese	Marka tregtare nën të cilën është publikuar botimi.	Shenjimi (Identikuesi (ISNI) opsional)
Botuesi	Personi ose organizata që e zotëron shtypin në datën e botimit.	Botuesi (e përbërë) (Identikuesi (ISNI) opsional)
	Për produktet dixhitale, ka dispozita që bëjnë të mundur caktimin e ISBN-së nga transmetuesi ndërmjetës nëse botuesi nuk e ka bërë një gjë të tillë.	Elementet e regjistrimit të burimit
Vendi i botimit	Shfrytëzimi i kodeve të vendeve ISO 3166-1.	Vendi i publikimit
Data e botimit	Data e botimit të parë nën këtë numër ISBN-je. Formatin ISO 8601 (VVVV-MM-DD).	Data e publikimit (e përbërë) ONIX përdor një format bazuar në ISO 8601 (viti, muaji, dita)
ISBN-ja e botimit kryesor	ISBN-ja e botimit kryesor pjesë e të cilit është ky botim, nëse është e mundur. Përdoret kur një ISBN është regjistruar për një kapitull ose pjesë – shih faqe 6.	Produkti i lidhur me të (e përbërë) Subjekti i lidhur me të (e përbërë)

Shënim: Në disa raste paraqitja e metadatave të ISBN-së përmes ONIX bëhet me një përbërje, kur shihet se do të mjaftonte në dukje të parë një element i thjeshtë i të dhënave, ose përdoret një vlerë e koduar ku vetëm një kod është i vlefshëm. Kjo qasje siguron që metadatat e ISBN-së të jenë të specifikuara në një mesazh të regjistrimit të ISBN-së në ONIX, i cili është një nëngrup i ONIX-it për libra (ONIX 3.0).

Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së do të sigurojë skemën XML nëse nevojitet.

Bazat e të dhënave që lidhin numrat e ISBN-së me metadatat e tyre (si listat e librave për shtyp, bibliografi kombëtare, etj.) duhet të vihen në dispozicion dhe të përditësohen. Në rastet kur agjencitë e ISBN-ve nuk ofrojnë shërbime të tilla bibliografike, ato sërish janë përgjegjëse për të shërbyer si urë lidhëse me ofruesit e shërbimeve të tilla, në mënyrë që të sigurohet qasje në ato shërbime. Konsumatorëve mund t'u kërkohet që t'i paguajnë agjencitë e ISBN-së dhe botuesit e bazave bibliografike, për të pasur qasje në këtë informacion.

5.14. Numrat e ISBN-ve nuk mund të përdoren dy herë

Në momentin që një botim monografik i caktohet një numër ISBN-je, ai nuk mund të përdoret më asnjëherë tjetër për të identifikuar një botim tjetër monografik, edhe nëse vërtetohet se ISBN-ja origjinale është caktuar gabimisht. Një botues, i cili zbulon se ISBN-ja është caktuar gabimisht, ai duhet ta fshijë këtë numër nga lista e numrave që mund të përdorë. Botuesi duhet gjithashtu të raportojë ISBN-në e gabuar tek agjencia e tij e ISBN-së.

6. ISBN-ja PËR BOTIMET ELEKTRONIKE DHE PROGRAMET EDUKATIVË-ARSIMORË

6.1. ISBN-ja për botimet elektronike që i plotësojnë kriteret

Nëse kemi në dispozicion një botim elektronik (p.sh. një libër elektronik, aplikacion libri elektronik, CD-ROM, ose botim në internet), ai mund të kualifikohet për një ISBN me kusht që të përmbajë tekst dhe të jetë në dispozicion të publikut dhe të mos ketë për qëllim të bëhet botim i formës së burimit/botimit të vazhdueshëm. Botimet e tilla mund të përfshijnë edhe fotografi dhe zë.

Llojet e botimeve elektronike, të cilave nuk duhet t'u caktohet numër ISBN-je janë:

- Botimet që u nënshtrohen përditësimeve të shpeshta dhe ku qasja në këto ndryshime është gati e menjëhershme, siç janë të dhënat në internet;
- Faqet e ndryshme të internetit;
- Materialet promovuese dhe reklamuese;
- Tabelat elektronike për informacione;
- E-maillet dhe korrespondenca të tjera elektronike;
- Makinat kërkuese;
- Lojërat;
- Dokumentet personale (si biografitë e njerëzve apo profilet personale);
- Oraret/ditarët.

6.2. ISBN-ja për produktet programuese që plotësojnë kriteret

Numri i ISBN-së mund të përdoret për të identifikuar një produkt të caktuar programues, i cili ka për qëllim të përdoret për çështje edukative-arsimore, siç janë produktet kompjuterike për trajnime, me kusht që të mos modifikohen e të kërkojnë të dhëna që të funksionojnë.

Të gjitha produktet e tjera (p.sh. lojërat kompjuterike) nuk marrin ISBN.

6.3. Parimet për caktimin e ISBN-së për botimet elektronike dhe produktet programuese që plotësojnë kriteret

Botimet duhet të kenë numra të veçantë të ISBN-ve nëse nevojitet që në zinxhirin e furnizimit ato të identifikohen në mënyrë të veçantë.

ISBN-ja është një identifikues për botimet monografike (libra) si dhe produktet e ngjashme që janë në dispozicion të publikut. ISBN-ja nuk duhet të përdoret për të identifikuar dosjet që kalojnë mes botuesve dhe radhitësve ose shërbimeve të konvertimit të librave elektronikë, e gjithashtu nuk duhet të identifikojë ekzistencën abstrakte siç janë veprat tekstuale (përmbajtja).

Gjithashtu është e rëndësishme që të bëhet dallimi i rasteve të “produkteve” të ndryshme, të cilat gjithmonë meritojnë numra të veçantë të ISBN-ve, si dhe kur menaxhimi i të drejtave dixhitale dhe shfrytëzimet e ndryshme të të drejtave janë pjesë përbërëse e produktit, në momentin kur ndodh transaksioni mes shitësit dhe konsumatorit. Dallimi mund të mos jetë gjithmonë i dukshëm. Duhet pasur parasysh se nevojiten numra të veçantë të ISBN-ve për të shmangur dykuptimësitë që mund të dalin në zinxhirin e vlerave ku ka shumë produkte dhe shumë palë të përfshira.

Konsumatori duhet të dijë: a) nëse libri elektronik që do të blejë do të funksionojë në pajisjen ose programin e tij, dhe b) se çfarë mund të bëjë me të (p.sh. të kopjojë, të shtypë, të huazojë, pajisja ia lexon tekstin me zë, etj.). Kjo përcaktohet zakonisht nga një kombinim i formatit të dosjes dhe programit që njihet si Menaxhimi i të Drejtave Dixhitale (MDD), i cili kontrollon, në aspektin teknik, shfrytëzimin që mund t'i bëhet librit elektronik.

Numrat e ndryshëm të ISBN-ve mundësojnë menaxhimin, shpërndarjen dhe gjetjen e informacionit, si dhe dërgimin e versionit të përshtatshëm të një libri elektronik.

- Nëse ekzistojnë formate të ndryshëm të dosjeve të një libri të caktuar elektronik, i cili plotëson kriteret, atëherë secili lloj i formatit që botohet dhe vihet veçmas në dispozicion, duhet të ketë ISBN-në e vet.

N.B. Një format dosje është një mënyrë e caktuar në të cilin është koduar informacioni për ruajtje në një dosje dixhitale. Në rastin e librave elektronikë, formatet e dosjeve shpesh kombinohen me një lloj të caktuar të nënrenditur (si EPUB, pdf, etj.) dhe programin e menaxhimit të të drejtave dixhitale (si: Adobe ACS4, Apple Fairplay, etj.)

- Kur përdoren programe me pronësi private për menaxhimin e të drejtave dixhitale, të cilët kufizojnë një version me një platformë, pajisje apo programe të caktuar, atëherë duhet të përdoren ISBN të veçanta për secilin prej versioneve të tilla.

- Kur botimet dixhitale ofrohen nga një shitës me pakicë, i cili është edhe ofruesi i vetëm i librave elektronikë në atë format nën pronësi private, dhe produkti mund të blihet vetëm përmes faqes së tij të internetit (p.sh.: Amazon Kindle, Apple i-books), dhe ai shitës me

pakicë nuk kërkon ISBN, atëherë nuk është e nevojshme që këtyre versioneve t'u caktohet ISBN, edhe pse mund të ishte e dobishme që t'u caktohej me qëllim të identifikimit të shitjeve ose për renditjen e botimeve në bazat e të dhënave të palëve të treta, që kanë të bëjnë me librat elektronikë. Nëse caktohen numra të ISBN-ve, atëherë ata duhet të jenë unikë për atë version.

- Mund të caktohet numër i ri ISBN-je kur një libër dixhitalizohet nga një bibliotekë apo organizatë tjetër në rrethana të caktuara. Nëse versioni elektronik i ofrohet publikut, atëherë ai si produkt i ri, duhet të identifikohet me ISBN të veçantë, pa marrë parasysh nëse aplikohet ndonjë pagesë ose jo për shfrytëzimin e versionit dixhital.

- Nëse një botim është i disponueshëm në një zinxhir furnizimi me *më shumë se një lloj specifik të MDD-së, dhe nëse ofrohet nga botuesi origjinal apo ndonjë shitës më poshtë në këtë zinxhir, atëherë secili prej këtyre produkteve unike duhet të identifikohet me ISBN unike.*

Shembulli 1: Botuesi i caktuar prodhon dy versione EPUB të librit të njëjtë, secili me MDD të ndryshme dhe pastaj i shpërndan përmes zinxhirit të furnizimit, përmes ndërmjetësve të ndryshëm. Duhet të ketë ISBN të veçanta për secilin version specifik të MDD-së së këtij produkti.

Shembulli 2: Botuesi i caktuar prodhon një dosje në formatin EPUB dhe ia jep këtë një shitësi, i cili aplikon dy lloje të ndryshme të MDD-së në formatin EPUB dhe i ofron të dy versionet veç e veç, si dy produkte të ndryshme nga njëri-tjetri. Në këtë rast duhet që secili version specifik i MDD-së të ketë ISBN-në e vet për atë produkt (ISBN-ja mund të caktohet nga botuesi ose nga shitësi, nëse botuesi nuk e bën këtë më parë).

Shembulli 3: Një shitës i ofron publikut mundësinë që ta blejë një libër elektronik dhe ta modifikojë sipas kërkesës llojin e MDD-së që do të aplikohet. Në këtë rast, MDD-ja aplikohet në momentin e transaksionit dhe si rrjedhojë nuk ka nevojë të ketë ISBN të ndryshme, meqë nuk mund të shkaktohet ndonjë dykuptimësi gjatë komunikimit mes shitësit dhe blerësit.

- Nëse një botim ofrohet me të drejta të ndryshme përdorimi (p.sh. përshtatja e kushteve të përdorimit, në mënyrë të tillë që shtypja të lejohet në njërin, por jo në tjetrin), atëherë secili version duhet ta ketë ISBN-në e vet unike. Gati në të gjitha rastet, të drejtat e përdorimit kontrollohen përmes kushteve të shfrytëzimit që përcaktohen nga programi i MDD-së.

Shembulli 4: Një botues i caktuar nxjerr një botim – një version i botimit është i disponueshëm me veçori të tilla si leximi i tekstit nga pajisja (që kontrollohet përmes programit të MDD-së), dhe tjetri pa këtë veçori. Secili version duhet ta ketë ISBN-në e vet unike, me qëllim që cilësitë e caktuara të jenë të qarta për blerësin dhe shfrytëzuesin potencial (veçërisht ata që janë të interesuar për botime që ofrohen përmes qasjes elektronike) prandaj ato versione duhet të identifikohen veç e veç.

Megjithatë, edhe në këtë rast, nëse të drejtat e përdorimit identifikohen gjatë transaksionit ndërmjet shitësit dhe shfrytëzuesit, nuk është nevoja t'u caktohen ISBN të veçanta.

Shembulli 5: Një botues i caktuar nxjerr një botim në një format të caktuar me një ISBN, dhe pastaj u ofron konsumatorëve një shërbim që paraqet të drejta të ndryshme të përdorimit sipas nevojës së tyre. Si edhe në shembullin 3 më sipër, nuk ka nevojë për ISBN të veçantë për të identifikuar transaksionet individuale të përshtatura nga vetë blerësi apo shfrytëzuesi.

- Nëse botuesit përdorin ndërmjetësues për të gjeneruar formate të ndryshme të librave të tyre elektronikë, atëherë ata duhet të ofrojnë ISBN të veçanta për ndërmjetësuesit, në mënyrë që ata t'i caktojnë numrat secilit format.

(N.B. Metoda e përshkruar në këtë paragraf nuk rekomandohet si zgjidhje dhe duhet të përdoret vetëm në raste kur botuesi refuzon t'i caktojë ISBN të veçanta secilit produkt të tij). Nëse një botues nuk u ofron numra të ISBN-së ndërmjetësueseve për secilin format të veçantë, atëherë ndërmjetësuesi mund të caktojë numrat e vet të ISBN-së. Agjencitë e ISBN-së do t'i japin ndërmjetësuesit elementin e regjistrimit të ISBN-së, me qëllim që ai të realizojë këtë synim. Në këtë rast ISBN-të dhe metadatat shoqëruese duhet t'i raportohen botuesit dhe agjencisë kombëtare të ISBN-së, si dhe agjencive të tjera bibliografike.

- Një numër aplikimesh janë në fazat e zhvillimit, të cilat varen kryesisht prej formave të qarta të identifikimit. Edhe pse nuk janë plotësisht operative, ato do të varen në identifikimin e qartë të produkteve të veçanta dhe në metadatat të detajuara, me qëllim që të jenë të suksesshme.

Një shembull i kësaj është platforma që i dedikohet ofrimit të informacionit në lidhje me versionet me qasje elektronike. Që të plotësohet kjo nevojë dhe dëshirë e saktë e përdoruesit, është e rëndësishme që botimet e ndryshme me veçori të ndryshme të qasjes, të identifikohen dhe të dallohen qartë nga njëra-tjetra. Me një identifikim të qartë të tillë të këtyre botimeve përmes numrave të veçantë të ISBN-së, përdoruesi do të orientohet me saktësi te versioni më i përshtatshëm që i plotëson nevojat në çdo kohë. Gjithashtu është e mundur që të parashikohen edhe lloje të tjera të aplikacioneve dhe të shërbimeve, të cilat do të vareshin kryesisht nga një qasje e tillë e detajuar.

- Një numër i vetëm i ISBN-së mund të mbulojë dy ose më shumë njësi në një pako, e cila përbëhet prej produkteve programuese dhe prej manualëve të tij shoqërues teknikë dhe për përdorues, nëse manualët janë të domosdoshëm për shfrytëzimin e programit dhe janë të dobishëm vetëm si plotësim i tij.

7. ISBN-ja PËR BOTIMET QË SHTYPEN SIPAS KËRKESËS

Me qëllim caktimin e numrit të ISBN-së, shtypja sipas kërkesës është një formë e teknologjisë së shtypit. Një botim i shtypur sipas kërkesës është ai botim i cili shtypet dhe lidhet për të përmbushur një porosi të caktuar nga një konsumator. Porosi të tilla kanë të bëjnë më shumë me shtypjen e një ekzemplari të botimit, i cili ndryshe deklarohet si "jashtë botimit", meqë shtypja e tij e rregullt nuk do të ishte ekonomike.

Nëse versioni sipas kërkesës i një botimi është një formë tjetër e produktit ndryshe nga versioni i mëparshëm i botuar në formë të rregullt (p.sh. nëse një botim me kopertinë të fortë bëhet me kopertinë të butë kur botohet sipas një kërkesë të caktuar), atëherë duhet t'i vihet ISBN e re, në të njëjtën mënyrë si për ndryshimet e tjera të formës së produktit. Ndryshimet e vogla, si p.sh. zvogëlimi i madhësisë, me qëllim përshtatjen me makinat që

e shtypin botimin sipas kërkesës, nuk kërkojnë caktimin e një ISBN-je të re. Versioni “i modifikuar” ose “i personalizuar” i librave të shtypur sipas kërkesës, nëse konsumatori dhe jo botuesi, dikton përmbajtjen e librit, dhe vihet në dispozicion të kufizuar, nuk duhet të marrë ISBN.

8. VENDI DHE DUKJA E ISBN-së NË BOTIME

8.1. Informacion i përgjithshëm

ISBN-ja duhet të vendoset dhe të duket në botim.

Në rastin e botimeve të shtypura, ISBN-ja duhet të shfaqet:

- Në anën e pasme të faqes së titullit (faqja ku vendoset shënimi për të drejtën e autorit);
- Në fund të faqes së titullit, nëse nuk ka hapësirë në anën e pasme të saj;
- Në seksionin e poshtëm, pas kopertinës së jashtme;
- Në fund të anës së pasme të mbështjellëses së librit, apo të ndonjë mbështjellëseje tjetër mbrojtëse.

Në rastin e botimeve elektronike, ISBN-ja duhet të shfaqet:

- Në vendin ku shfaqet titulli; në ekranin/pamjen e parë (CD, botime në internet); ose në ekranin që e shfaq titullin ose informacionin e barasvlershëm me të (p.sh. në ekranin fillestar që shfaqet kur i qasemi përmbajtjes për herë të parë dhe/ose në ekranin që prezanton informacionin e të drejtës së autorit).

Në rastin e filmave, videove, diapozitivave edukativo-arsimore, ISBN-ja duhet të shfaqet:

- Në vendin ku shfaqen kredencialet e përgjegjësve të materialit.

Nëse botimi shfaqet në mbajtës, i cili është pjesë integrale e botimit (p.sh. në CD, kasetë, ose disketë), ISBN-ja duhet të vendoset në secilën etiketë që e shoqëron atë mbajtës. Nëse nuk është e mundur që ISBN-ja të vendoset në mbajtës ose në etiketën e tij, atëherë ISBN-ja duhet të vendoset në fund të pjesës së pasme të secilit paketim të përhershëm të atij mbajtësi (p.sh. kutia, mbështjellësi, ose korniza).

Formatet e ndryshme të një botimi elektronik duhet të kenë ISBN të veçanta nëse ofrohen veç e veç. Nëse një botim vihet në dispozicion në dy formate, të cilat lidhen gjithmonë bashkë për t'u shitur, atëherë nevojitet vetëm një ISBN për të. Në rastin kur formatet vihen në dispozicion veç e veç, atëherë duhet të renditen të gjitha ISBN-të njëra pas tjetrës në të gjitha versionet, dhe duhet të përmendet në kllapa formati në formë të shkurtuar në fund të numrit të ISBN-së.

Shembull:

ISBN 978-951-45-9693-3 (me kopertinë të fortë)

ISBN 978-951-45-9694-0 (me kopertinë të butë)

ISBN 978-951-45-9695-7 (PDF)

ISBN 978-951-45-9696-4 (EPUB pa MDD)

ISBN 978-951-45-9999-5 (EPUB me MDD ACS4)

ISBN-ja duhet të vendoset gjithashtu në materialin shoqërues i cili publikohet së bashku me botimin. ISBN-ja duhet të shtypet gjithnjë në madhësi të mjaftueshme që të duket qartë (d.m.th. 9 pikë ose më e madhe).

8.2. ISBN-ja në formën e kodit identifikues

Përhapja e shpejtë në tërë botën e sistemit të skanimit të kodit identifikues ka sjellë edhe marrëveshjen e arritur mes GS1 (i njohur më parë si EAN dhe Këshilli i Kodit Uniform – Uniform Code Council) dhe Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së si dhe asaj të ISMN-së, e cila mundëson që ISBN-ja të kodohet në sistemin e kodit identifikues EAN-13. Kjo e bën ISBN-në një identifikues ndërkombëtar, i cili është i përshtatshëm me skemat mbarëbotërore të kodit identifikues.

Shfaqja e ISBN-së me simbolin e kodit EAN-13 duhet të bëhet në përputhje me ISO/IEC 15420 (specifikimet e simbolikës së kodit identifikues EAN/EUPC) i cili kërkon përdorimin e simboleve EAN-13 në përputhje me rekomandimet e GS1. Një kod identifikues EAN përbëhet prej trembëdhjetë shifrave.

Më poshtë kemi dhënë një shembull të ISBN-së së koduar me simbolin e kodit EAN-13: ISBN 978-1-873671-00-9

Kur përdoret në kod identifikues, ISBN-ja duhet të shfaqet në një formë që mund të lexohet nga syri i njeriut dhe të vendoset menjëherë mbi simbolin e kodit EAN-13, i paraprirë nga akronimi "ISBN".

Shembull i shtypjes së ISBN-së sipas simbolit të barkodit EAN-13:

(Forma e ISBN)

Grupi i agjencive të ISBN-së dhe Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së ofron informacione të shumta përsa i përket aplikimit dhe përdorimit të simbolit të kodit identifikues EAN-13. Grupi i agjencive inkurajohet që të bashkëpunojë drejtpërdrejt me organizatat e GS1 në shkallë kombëtare ose rajonale.

Vendi i rekomanduar për vendosjen e simbolit të kodit EAN-13 në botime është këndi i poshtëm në të djathtë në pjesën e pasme të kopertinës, afër shpinës së librit.

8.3. Numri i shtuar pesëshifror në kod

Në Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe Kanada, kodit identifikues i shtohet edhe një numër pesëshifror në tregun e librit për të treguar çmimin. Për më shumë informacione në lidhje me kodet identifikues në Shtetet e Bashkuara dhe në Kanada, ju lutem vizitoni faqen e internetit të Grupit Studimor të Industrisë së Librit (ang: Book Industry Study Group): www.bisq.org.

Numri pesëshifror që i shtohet kodit identifikues nuk duhet të përdoret në vende të tjera për informacione rreth çmimit, edhe pse mund të përdoret me një prefiks "9" për përdorim të brendshëm të botuesit (p.sh. për menaxhimin e botimeve të kthyer). Këto kode plotësuese fillojnë gjithmonë me "9" në kuadër të një serie shifrore "90000-98999".

8.4. Algoritmi për gjenerimin e ISBN-së dhe kodit identifikues EAN.UCC

Shih *shifrën e kontrollit* (seksioni A1.1. shtojca) për informacione lidhur me llogaritjen e shifrës së kontrollit të ISBN-së. Shih *shpërndarjen e serisë së numrave* (A1.2. shtojca) për informacione formuluese që nevojiten për të bërë përcaktimin e ISBN-së.

9. ADMINISTRIMI I SISTEMIT TË ISBN-SË

9.1. Informacione të përgjithshme

Administrimi i sistemit të ISBN-së bëhet në tri nivele: prej agjencisë ndërkombëtare, agjencisë kombëtare/rajonale/gjuhësore të ISBN-së, dhe prej botuesit.

9.2. Administrimi ndërkombëtar

Funksionet dhe përgjegjësitë kryesore të Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së janë:

- Të promovojë, të bashkërendojë dhe të mbikëqyrë përdorimin mbarëbotëror të sistemit të ISBN-së;
- Të përfaqësojë interesat e bashkësisë së ISBN-së para organizatave të tjera përkatëse;
- Të caktojë organizatat përkatëse si agjenci kombëtare/rajonale/gjuhësore të ISBN-së dhe të heqjes së një të drejte të tillë në rast nevojë;
- Të përcaktojë grupet dhe fushën e përgjegjësisë së tyre, si dhe ndarjen e tyre nëpër agjencitë përkatëse të ISBN-ve;
- Ta bëjë përkufizimin e rregullave të grupeve që menaxhojnë gjatësinë e elementeve në dispozicion për botuesit brenda secilit grup dhe të sigurojë që regjistri i plotë dhe i saktë i këtyre rregullave të jetë në dispozicion të publikut gjatë gjithë kohës;
- Të caktojë serinë e numrave unikë të botuesve brenda grupit të caktuar të agjencisë kombëtare/rajonale/gjuhësore të ISBN-së dhe të mirëmbajë regjistrin e plotë dhe të saktë të elementeve të caktuar të botuesve;
- Të sigurojë mirëmbajtjen e numrave të ISBN-së dhe të metadatave që shoqërojnë ISBN-në përmes regjistrave të agjencive kombëtare/rajonale/gjuhësore të ISBN-së;
- Të hartojë, të monitorojë dhe të fuqizojë politika dhe procedura të cilat drejtojnë veprimtarinë e agjencive të ISBN-së dhe procesit të regjistrimit të ISBN-ve prej këtyre agjencive, duke përfshirë edhe pagesat që kanë të bëjnë me këtë proces;
- Të ndihmojë në analizimin dhe ofrimin e zgjidhjeve për dhënien e numrave dublikatë të ISBN-së;
- Të analizojë dhe të vendosë përsa i përket ankesave lidhur me vendimet e marra nga agjencitë kombëtare/rajonale/gjuhësore;
- Të hartojë, të mirëmbajë, dhe të vërë në dispozicion të publikut dokumentacionin për përdoruesit e sistemit të ISBN-së;
- Të zbatojë dhe të mirëmbajë sistemin e financimit, sipas nevojës, për të mbështetur veprimtarinë e Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së, duke përfshirë, por pa u kufizuar vetëm në to, kontributet financiare nga agjencitë kombëtare/rajonale/gjuhësore të ISBN-ve.

9.3. Agjencitë kombëtare/rajonale/gjuhësore të regjistrimit të ISBN-së

Administrimi i sistemit të ISBN-së brenda grupit të regjistrimit është përgjegjësi e agjencisë kombëtare të ISBN-së. Agjencia e ISBN-së mund të veprojë në shkallë kombëtare, rajonale, gjuhësore, ose ndarje të tjera të arsyeshme të përgjegjësive, sipas bazës së ndarjes grupore.

Brenda grupit të regjistrimit mund të ketë disa agjenci kombëtare (p.sh. identifikuesit grupor 978-0 dhe 978-1 kanë agjenci të veçanta në Australi, në pjesën anglishtfolëse të Kanadasë, Mbretërisë së Bashkuar, Shteteve të Bashkuara, e kështu më radhë).

Funksionet dhe përgjegjësitë e agjencive kombëtare/rajonale/ gjuhësore të ISBN-ve janë:

- Të sigurojnë ofrimin e vazhdueshëm të shërbimit;
- T'i dërgojnë njoftime botuesit për caktimin e një ISBN-je ose një elementi regjistrimi ISBN-je për atë botim monografik ose emrin e botuesit;
- Të krijojnë, të manaxhojnë, dhe të mirëmbajnë regjistrat e ISBN-së, metadatat e ISBN-së dhe të dhënat administrative në përputhje me rregullat e përcaktuara nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së. (Përgjegjësitë lidhur me metadatat e ISBN-së mund t'i delegohen agjencisë përkatëse bibliografike, me kusht që ajo t'u përmbahet këtyre specifikimeve);
- Të përmirësojnë numrat dhe metadatat e pasakta të ISBN-së, nëse ka dëshmi se ka ndodhur një pasaktësi;
- Të vënë në dispozicion numrat e ISBN-së dhe metadatat shoqëruese për agjenci të tjera dhe për përdoruesit e sistemit të ISBN-së, në përputhje me rregullat e përcaktuara nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së;
- Të sistemojnë dhe të mirëmbajnë të dhënat statistikore në lidhje me veprimtarinë tyre me ISBN-në, si dhe t'ia raportojnë këto të dhëna Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së në intervale të përcaktuara kohore;
- Të promovojnë, të edukojnë dhe të trajnojnë të tjerët lidhur me përdorimin e sistemit të ISBN-së, në përputhje me specifikimet e botimit në fuqi sipas standardit të ISBN-së;
- Të respektojnë politikat dhe procedurat e ISBN-së, të përcaktuara nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së në përputhje me specifikimet e botimit në fuqi sipas standardit të ISBN-së.

9.4. Administrimi nga botuesi

Botuesit janë përgjegjës për caktimin e elementit të botimit për secilin titull që botojnë dhe sigurohen për aplikimin e rregullave të përcaktuara. Ata mund të aplikojnë dhe ta marrin elementin e regjistrimit të botuesit nga Agjencia kombëtare/rajonale/gjuhësore e ISBN-së së bashku me dosjen e shtypur ose elektronike të ISBN-ve, të cilat janë të disponueshme për ta brenda elementit të regjistrimit të botuesit. Disa agjenci të ISBN-së mund të kërkojnë pagesë për këto shërbime.

Agjencia e ISBN-së do të përcaktojë serinë e elementeve të botimit që do të jenë në dispozicion për botuesin. Kjo seri elementesh do të përcaktohet në bazë të botimeve aktuale dhe parashikimeve për të ardhmen, si dhe lidhet drejtpërdrejt me gjatësinë e elementit të regjistrimit të caktuar të botuesit. Botuesi duhet të sigurohet që agjencia e ISBN-së ka informacione të bollshme lidhur me listën e botimeve të dala më parë, dhe duhet të këshillojë agjencinë për të gjitha botimet aktuale dhe të ardhshme me qëllim që të caktohet një element regjistrimi i mjaftueshëm për botuesin.

Botuesi duhet t'i ofrojë agjencisë së ISBN-së (ose agjencisë së caktuar vendore bibliografike) informacione specifike të metadatave rreth botimit për të cilin është caktuar numri i ISBN-së.

Specifikimet lidhur me llojin dhe formatin e metadatave hartohen nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së në bashkëpunim me agjencitë kombëtare/rajonale/gjuhësore të ISBN-së (shih seksionin 5.13 më lartë).

Informacione të tjera lidhur me udhëzimet për sistemin e ISBN-së mund të merren në agjencinë përkatëse të ISBN-së.

10. BOTUESIT MOSPJESËMARRËS

Në rast të mospjesëmarrjes së ndonjë botuesi në skemën e ISBN-së, agjencia përkatëse duhet ta kontaktojë atë dhe ta këshillojë lidhur me rëndësinë dhe vlerën e vendosjes së numrave të ISBN-ve në të gjitha botimet e tij, të cilat i plotësojnë kriteret, si dhe të ofrojë informacione të plota lidhur me përvetësimin e standardit.

Në rastin e botuesve që botojnë rrallë ndonjë titull dhe të cilët nuk duket se do të jenë ndonjëherë në gjendje që t'i marrin vetë përgjegjësitë për numërim, atëherë agjencia kombëtare/rajonale/gjuhësore mund të caktojë një element regjistruar të botuesit, të cilin ua dedikon botuesve të ndryshëm të cilët nuk marrin pjesë, dhe t'ua numërojë të gjitha botimet duke përdorur atë bllok elementesh, pa marrë parasysh botuesit në fjalë. Kjo praktikë mund të përdoret duke ushtruar një kontroll të rreptë për shkak të ngatërresave që mund të sjellë, duke qenë një përjashtim i rregullit të përgjithshëm të një elementi regjistruar të botuesit për një botues. Në këto raste, vetëm ISBN-të përkatëse nga kjo ndarje, dhe jo elementi regjistruar, mund ta identifikojnë një botues të caktuar.

Në disa vende agjencia kombëtare/rajonale/gjuhësore u cakton numrat e ISBN-së botimeve, të cilat i merr si pjesë e kopjes së detyrueshme dhe që nuk kanë të caktuar ndonjë numër ISBN-je më parë. Grupi i agjencisë informon botuesin lidhur me ISBN-në që i ka vënë botimit të tij dhe e boton atë në bibliografinë e vet kombëtare.

11. ISBN-ja DHE GS1

Në vitin 1977 u arrit një marrëveshje mes EAN ndërkombëtar (EAN), Këshillit të Kodit Uniform (UCC), Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së, dhe Agjencisë Ndërkombëtare të ISMN-së për të bashkëpunuar në mënyrë reciproke. Kjo marrëveshje ofron statusin e vëzhguesit për përfaqësuesit përkatës në kuvendet e përgjithshme të njëri-tjetrit, ofron këshilla, si dhe rregullon numërimin e materialeve libra që nuk shtypen. Në shkurt të vitit 2005, EAN dhe Këshilli i Kodit Uniform (UCC) u bashkuan nën emrin GS1.

Informacionet kontaktuese:

GS1 Global Office

Blue Tower

Avenue Louise 326

B-1050 Brussels
Belgium
Tel: (+32 2) 788 7800
Fax: (+32 2) 788 7899
Email: contactus@gs1.org
URL: <http://www.gs1.org>
Informacionet kontaktuese për organizatat GS1:
<http://www.gs1.org/contact>

12. ISBN-ja DHE IDENTIFIKUESIT E TJERË

12.1. DOI

Sistemi i Identifikuesit të Objekteve Dixhitale (DOI® – Digital Object Identifier) përdoret për identifikimin e përmbajtjes në mjedisin dixhital. Emrat DOI® i caktohen secilës njësi për shfrytëzim në rrjetin dixhital. Ato përdoren për të ofruar informacione aktuale, duke përfshirë se ku ndodhen në internet (apo informacione për to). Informacionet për një objekt dixhital mund të ndryshojnë me kalimin e kohës, duke përfshirë edhe vendndodhjen e tyre, por emri i DOI-it nuk do të ndryshojë.

Fondacioni ndërkombëtar i DOI-it
Tel: +44 (0)1865 559070.
Email: n.paskin@doi.org
URL: <http://www.doi.org>

12.2. ISBN-A

ISBN-ja vepruese (ISBN-A – Actionable ISBN) është sintaksë dhe shërbim i ofruar nga disa agjenci të ISBN-ve që mundësohen nga DOI®, ku një ISBN ekzistuese shprehet në sistemin e DOI, duke mundësuar që një ISBN të lidhet me një ose më shumë URL.

Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së
(International ISBN Agency)
United House
North Road
London N7 9DP
United Kingdom
Tel: +44 (0)20 7503 6418
Email: info@isbn-international.org
URL: <http://www.doi.org/factsheets/ISBN-A.html>

12.3. GTIN

GTIN (Numri i Njesisë për Tregti Globale – Global Trade Item Number) është një term i përgjithshëm për të gjithë identifikuesit e produkteve EAN.UCC, duke përfshirë edhe paraqitjen EAN-13 të ISBN-së.

GS1 Global Office
Blue Tower
Avenue Louise 326

B-1050 Brussels
Belgium
Tel: (+32 2) 788 7800
Fax: (+32 2) 788 7899
Email: contactus@gs1.org
URL: <http://www.gs1.org/barcodes/technical/idkeys/gtin>

12.4. URN

URN-të (URN – Emrat e Burimit Uniform – Uniform Resource Names) janë identifikues të përshtur të burimeve. Sintaksa e tyre e përcaktuar në standardin e internetit RFC 2141, është:

<URN>:= “urn:” <NID> “:” <NSS>

ku <NID> është identifikues i hapësirës së emrit dhe <NSS> është vargu specifik i hapësirës së emrit. Identifikuesi në fillim “urn:” dhe identifikuesi i hapësirës së emrit karakterizohen me respektimin e mënyrës së paraqitjes së karaktereve.

NID “isbn” është rezervuar për sistemin e ISBN-së në RFC 3187 (shih më poshtë). Sipas kësaj RFC, secila URN e bazuar në ISBN i përmbahet sintaksës në vijim:

urn:isbn:<NSS>

ku vargu specifik i hapësirës së emrit përmban ISBN-në në formatin që mund të lexohet nga makina. Për shembull:

urn:isbn:9780110002224

<http://tools.ietf.org/html/draft-ietf-urnbis-rfc3187bis-isbn-urn-00>

12.5. ISAN

Numri Standard Ndërkombëtar Audiovizual (ISAN) është një sistem vullnetar i numërimit dhe skemë metadatash, i cili mundëson identifikimin e çfarëdo vepre audiovizuale, duke përfshirë filmat, dokumentarët, programet televizive, ngjarjet sportive, reklamat, si dhe versionet e tyre të ngjashme.

ISAN është e regjistruar si ISO15706-1 dhe 15706-2.

Autoriteti regjistruar për ISAN është:

Agjencia Ndërkombëtare ISAN
(ISAN International Agency)
1A, rue du Beulet
CH-1203 Geneva
Switzerland
Phone: (+41) 22 545 10 00
Fax: (+41) 22 545 10 40
Email: info@isan.org
URL: <http://www.isan.org>

12.6. ISMN

Numri Standard Ndërkombëtar i Muzikës (ISMN) identifikon të gjitha botimet muzikore të shtypura në fletë, pa marrë parasysh nëse ato janë për t'u shitur, janë marrë me qira apo jepen falas.

ISMN-ja mund të integrohet në kodin identifikues ndërkombëtar 13-shifror, duke përdorur prefiksin 979-0. Shkronjës "M" i caktohet vlera numerike zero (0) vetëm për qëllim të kodit identifikues.

ISMN-ja nuk përdoret për libra që kanë të bëjnë me muzikën, ato marrin ISBN, dhe gjithashtu nuk përdoret për kaseta muzikore, CD, ose video.

ISMN-ja administrohet nga Agjencia e ISMN-së:

International ISMN Agency

Schlossstr. 50 12165

Berlin, Germany

Tel.: (+49 30) 7974 5002

Fax: (+49 30) 7974 5254

Email: ismn@ismn-international.org

URL: <http://ismn-international.org>

12.7. ISRC

Kodi Standard Ndërkombëtar për Incizime (ISRC) është standard identifikues ndërkombëtar për incizime zanore dhe video muzikore (ISO 3901). Ajo numëron secilin incizim të një pjese (jo ekzemplarin fizik), pa marrë parasysh kontekstin ose mbajtësin në të cilin është lëshuar. Kodimi në ISRC mundëson identifikimin automatik të incizimeve për qëllim të pagesave të përqindjes se përfitimeve.

Sistemi i ISRC-së administrohet nga IFPI, Federata Ndërkombëtare e Industrisë Fonografike:

International ISRC Agency

IFPI Secretariat

10 Piccadilly

London

W1J 0DD

United Kingdom

Tel: +44 (0)20 7878 7900

Fax: +44 (0)20 7878 7950

Email: isrc@ifpi.org

URL: <http://www.ifpi.org/isrc>

12.8. ISSN

Numri Standard Ndërkombëtar i Botimeve Seriale (ISSN), ISO 3297, është identifikues standard ndërkombëtar për botimet seriale (d.m.th. botime që dalin herë pas here pa pasur një fund të paracaktuar). Botimet e tilla zakonisht dalin në numra të njëpasnjëshëm ose të integruar, të cilët në përgjithësi kanë përcaktues numerike dhe/ose kronologjike. Shembuj tipikë janë botimet seriale të gazetave, periodikëve,

revistave, etj. dhe burimet e vazhdueshme të integruara si botimet me fletë të palidhura, të cilat përditësohen vazhdimisht.

ISSN-ja administrohet nga Qendra Ndërkombëtare e ISSN-së:
ISSN International Centre
5 rue de Turbigo
75003 PARIS
FRANCE
Tel: (+33) 1 44 88 22 20
Fax: (+33) 1 40 26 32 43
Email: issnic@issn.org
URL: <http://www.issn.org>

Disa botime, si librat të cilët botohen një herë në vit, botimet seriale të monografive, etj. duhet të marrin numër të ISSN-së për titullin serial (i cili mbetet i njëjtë për të gjitha pjesët ose vëllimet individuale të botimit serial), dhe ISBN për secilin vëllim individual. Nëse një botimi i caktohet një numër ISBN dhe ISSN, atëherë ato të dyja duhet të identifikohen qartë në atë botim.

12.9. ISTC

Kodi Standard Ndërkombëtar i Teksteve (ISTC), ISO 21047, është një sistem numërimi për identifikimin unik të veprave me tekst; termi 'vepër' mund t'i referohet çdo përmbajtjeje që shfaqet në librat e shtypur tradicionalë, librat audio, librat elektronikë, librat statikë në internet apo librat dixhitalë të përmirësuar, si dhe përmbajtja që shfaqet në gazeta apo revista.

ISTC-ja nuk i caktohet produktit fizik ose llojeve të tjera të manifestimit të një vepre. Produktet e tilla fizike (d.m.th. libri i shtypur, libri audio, apo versione elektronike të produkteve të tilla) marrin ISBN.

Mund të gjeni më shumë informacione në:

EDItEUR
United House North Road
London N7 9DP
UK
Tel: +44 (0)20 7503 6418
Fax: +44 (0)20 7503 6418
Email: info@editeur.org
URL: www.istc-international.org

12.10. ISWC

Kodi Standard Ndërkombëtar për Veprat Muzikore (ISWC) identifikon veprat muzikore si krijime jomateriale. Nuk përdoret për identifikimin e manifestimeve të, ose objekteve në lidhje me veprat muzikore. Manifestimet dhe objektet e tilla i nënshtrohen një sistemi të veçantë identifikimi, si ISRC dhe ISMN (shih shpjegimet diku tjetër në këtë seksion).

Shembull: *Die Zauberflöte* (Flauti magjike) i Moxartit kualifikohet për ISWC për të identifikuar veprën. Partiturat e shumta të shtypura do të kualifikoheshin secila për ISMN, libreti dhe përkthimet e saj do të marrin ISTC (dhe ISBN për botimet në fjalë); një

video në lidhje me interpretimin do të marrë ISAN, si dhe incizimi zanor i operës do të marrë ISRC.

Më shumë informacione janë të disponueshme nga autoriteti regjistruar:

CISAC

20-26 Boulevard du Parc

92200 Neuilly sur Seine

France

Tel.: (+ 33 1) 55 62 08 50

Fax: (+ 33 1) 55 62 08 60

Email: cisac@cisac.org

URL: <http://www.cisac.org>

12. 11. ISNI

Identifikuesi Standard Ndërkombëtar i Emrave (ISNI) është një standard ISO në përpunim e sipër (ISO 27729), fushëveprimi i së cilit është që të bëjë identifikimin e emrave publikë të palëve: kjo do të thotë, identitetet që përdoren publikisht nga palët e përfshira në industrinë mediatike të përmbajtjes, si në zinxhirin e krijimit, prodhimit, menaxhimit dhe të shpërndarjes. Sistemi i ISNI-s identifikon në mënyrë unike identitetet publike në fusha të ndryshme të veprimtarisë së tyre krijuese. ISNI-ja paraqet një instrument për identifikimin e saktë të identiteteve publike që përndryshe mund të ngatërroheshin. ISNI nuk ka për qëllim që të ofrojë qasje të drejtpërdrejtë në informacione të gjera për një identitet të caktuar publik, por mundëson lidhje me sistemet e tjera ku mbahet apo ruhet ai informacion.

Mund të gjeni më shumë informacion në:

ISNI International Agency Ltd

c/o ALCS

The Writers' House

13 Haydon Street

London EC3N 1DB

UK

Email: info@isni.org

URL: <http://www.isni.org>

13. ONIX PËR LIBRA

ONIX për Mesazhet Informative të Produkteve përLibra është standardi ndërkombëtar për paraqitje dhe komunikim të informacioneve të produkteve në industrinë e librit në formë elektronike.

ONIX për libra është zhvilluar nga EDItEUR, së bashku me Grupin e Studimit të Industrisë së Librit (SHBA), Komunikimit në Industrinë e Librit (Mbretëri e Bashkuar), dhe tani përdoret në mbarë globin. Zhvillimi i vazhdueshëm i ONIX tani menaxhohet nga një rrjet i Grupeve Kombëtare dhe një Komiteti Drejtues Ndërkombëtar, i cili koordinohet nga EDItEUR. Versioni më i fundit, në kohën kur është shkruar ky manual, është versioni 3.0.

Përvoja ka treguar se për botuesit ONIX për Libra sjell dy gjëra të dobishme në biznes. Si format komunikimi ai bën të mundur dërgimin e informacioneve të rëndësishme të produktit në zinxhirin furnizues në një formë standarde si te shitësit me shumicë ashtu edhe te shpërndarësit, pastaj te shitësit me pakicë, mbledhësit e të dhënave, e gjithashtu edhe te kompanitë përkatëse. Duke ofruar një shabllon për përmbajtjen dhe strukturën e njësisë së produktit, ONIX ka ndihmuar që të nxisë futjen e sistemeve më të mira të brendshme të informacionit, të cilat janë në gjendje t'i bashkojnë të gjitha "metadatat" e nevojshme për përshkrimin dhe promovimin e titujve të rinj dhe listave të mëparshme. Të njëjtat të dhëna mund të përdoren për të prodhuar informacione më të avancuara, katalogë, si dhe materiale të tjera promovuese.

Për partnerët e zinxhirit furnizues të menjëhershëm në internet, ONIX për libra nënkupton ngarkim më efikas dhe më të shpejtë të informacioneve të përditësuara në sistemet e konsumatorëve, me më pak nevojë të ndërhyrjes manuale dhe me më pak rrezik për gabime.

ONIX për libra është në përputhje me MARC21 nga Biblioteka e Kongresit dhe me UNIMARC nga Biblioteka e Britanisë së Madhe. Përdoret nga disa biblioteka kombëtare për të marrë informacione të produktit nga botuesit për katalogun në botim (CIP) ose për të pasuruar katalogët e tyre elektronikë në internet.

Tani janë në dispozicion specifikimet për një lloj të ONIX për libra, i cili ka për qëllim specifik bartjen e metadatave të nevojshme për regjistrimin e ISBN-së. Kjo mund të përdoret nga botuesit për të informuar agjencitë kombëtare/rajonale/gjuhësore lidhur me numrat e ISBN-së që ato kanë caktuar për produktet e tyre, nëse nuk është i nevojshëm një mesazh i plotë i ONIX për libra.

Më shumë informacione mund të gjeni në:

EDItEUR

United House North Road

London N7 9DP

UK

Tel: +44 (0)20 7503 6418

Fax: +44 (0)20 7503 6418

Email: info@editeur.org

URL: <http://www.editeur.org/8/ONIX/>

14. BOTIMET

Drejtoria e Botuesve Ndërkombëtarë të ISBN-së (PIID)

Drejtoria e botuesve ndërkombëtarë të ISBN-së përfshin të gjithë elementet e botuesve dhe informacionet kontaktuese të tyre. Aktualisht ajo botohet në dy forma, edhe në versionin e shtypur, edhe atë elektronik.

Për më shumë informacione, ju lutem vizitoni URL:

<http://isbninternational.org/page/directory>

15. PYETJET E SHPESHTA LIDHUR ME SISTEMIN E ISBN-së

Shih seksionin e pyetjeve të shpeshta të ISBN-së në:

<http://isbn-international.org/faqs>

Shtojca 1: Llogaritja e shifrës së kontrollit dhe shpërndarja e serisë së numrave të ISBN-së

A1.1. Llogaritja e shifrës së kontrollit

Secila prej 12 shifrave të para të ISBN-së është e shumëzueshme më 1 dhe 3. Shifra e kontrollit është e barabartë me 10 minus mbetjen që ngelet prej pjesëtimit me 10 të shumës së rezultatit të vlerës dhe 12 shifrave të para të ISBN-së, me vetëm një përjashtim: nëse kjo llogaritje rezulton në shifër kontrolli 10, atëherë shifra e kontrollit është 0.

Përdorni hapat në vijim për të llogaritur shifrën e kontrollit për numrin e ISBN-së 978-0-11-000222-?

Hapi 1: Përcaktoni shumën e rezultatit të vlerës dhe 12 shifrave të para të ISBN-së (shih tabelën më poshtë).

	Elementi i prefiksit	Elementi i grupit	Elementi i botuesit	Elementi i botimit	Shifra e kontrollit	Shuma
ISBN	9 7 8	0	1 3	0 0 2 2 2	?	
Vlera	1 3 1	3	1 3	1 3 1 3 1 3	-	
Rezultati	9 21 8	0	1 3	0 0 6 2 6	-	56

Hapi 2: Pjesëtoni me 10 shumën e rezultatit të vlerës dhe 12 shifrave të para të ISBN-së që e keni llogaritur në hapin 1, gjeni mbetjen.

$$56/10 = 5 \text{ mbetja} = 6$$

Hapi 3: Zbritni 10 nga mbetja e llogaritur në hapin 2. Diferenca është vlera e shifrës së kontrollit, përveçse në një rast. Nëse mbetja nga hapi 2 është 0, numri i kontrollit është 0

$$10 - 6 = 4$$

$$\text{Shifra e kontrollit} = 4$$

$$\text{ISBN-ja} = 978-0-11-000222-4$$

Formula e mëposhtme matematikore është mënyrë alternative e përlllogaritjes së shifrës së kontrollit:

$$\text{Shifra e kontrollit} = \text{mod } 10 (10 - [\text{mod } 10 \{ \text{shuma e rezultatit të 12 shifrave të para të ISBN} \}])$$

$$\text{Shifra e kontrollit} = \text{mod } 10 (10 - [\text{mod } 10 \{ 56 \}])$$

$$\text{Shifra e kontrollit} = 4$$

Shuma e rezultatit të 12 shifrave të para plus shifra e kontrollit duhet të jenë të pjesëtueshme me 10 pa mbetje, në mënyrë të tillë që ISBN-ja të jetë e vlefshme.

Shënim: Gjatësia e elementit të grupit, e elementit të botuesit dhe elementit të botimit ndryshojnë dhe nuk janë gjithmonë të njëjta si në shembullin e dhënë në tabelën më sipër.

Jo të gjitha kombinimet e grupit dhe të elementit të botimit janë të vlefshme. Shih seksionin *Shpërndarja e serisë së numrave të ISBN-së* për informacionet e nevojshme për të vlerësuar dhe caktuar një ISBN.

Ju lutem kontaktoni agjencinë tuaj vendore të ISBN-së, e cila është në gjendje t'ju ndihmojë në llogaritjen e numrave të ISBN-së, ose duke ju ofruar lista të përlogaritura më parë të numrave të ISBN-së, ose duke ju dhënë programin që ju mundëson të llogarisni vetë numrat e ISBN-së.

A1.2. Shpërndarja e serisë së numrave të ISBN-së

Seria e numrave shpërndahet sipas kërkesës paraprake (d.m.th. madhësia e një programi botimi) brenda një rajoni të caktuar ose një grupi gjuhësor. Disa elemente të grupit janë të rezervuara nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së me qëllim që të sigurohen kapacitetet në të ardhmen. Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së do t'i caktojë këta numra sipas nevojës, në rastin kur ngushtohen mundësitë në një grup të caktuar. Përveç kësaj, edhe seria e numrave të elementit regjistruar të botuesve brenda një grupi regjistrimi, i cili është shpërndarë në një grupim rajonal ose gjuhësor, mund të mbetet i papërcaktuar në mënyrë që të shërbejë për përmbushjen e nevojave në të ardhmen.

Detaje të hollësishme lidhur me grupet regjistruese dhe serinë e numrave të botuesve, mund të merren nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së, e cila mundëson vlefshmërinë e numrave aktualë të serive të caktuara. Nuk janë gjithmonë të vlefshme të gjitha kombinimet e grupit dhe të botuesit. Informacionet formuluese (duke shfrytëzuar metadatat e plota të serisë së grupit dhe të botuesit) që nevojiten për ta ndarë ISBN-në në pjesët e saj përbërëse janë dhënë më poshtë: Shih seksionin *Llogaritja e shifrës së kontrollit* për informacione lidhur me llogaritjen e shifrës së kontrollit dhe vlefshmërinë e saj.

Numri i shifrave në secilin element të ISBN-së për grupin, botuesin, dhe botimin ndryshojnë në gjatësi, edhe pse numri i shifrave që gjenden brenda këtyre tre elementeve është gjithsej 9. Këto nëntë shifra, së bashku me elementin trashifror të prefiksit dhe shifrën e kontrollit, përbëjnë ISBN-në 13-shifrore. Numri i shifrave në elementin e grupit dhe të botimit do të ndryshojë sipas botimeve që dalin prej atij grupi ose prej botuesit në fjalë. Grupeve, për të cilat parashikohet botim më i madh i materialeve monografike, u caktohen grupe numrash prej një ose dy shifrash. Botuesve, që priten të nxjerrin botime të shumta, u caktohen numra prej dy ose tre shifrash.

Shënim: Numri i shifrave të përcaktuara për grupet dhe botuesit brenda elementit të prefiksit 978 nuk mund të mbështetet në parashikimet, të cilat janë përcaktuar për elementet e ardhshme të prefiksit (p.sh. elementi i prefiksit 979). Caktimi i numrave për grupet dhe botuesit për prefikset e ardhshëm do të reflektojë historinë e ndarjes dhe projektimet e ndarjeve në të ardhmen për të gjithë sistemin e elementeve të prefiksit në aspektin e përgjithshëm.

Qëllimi është që prefikset grupore prej 979 do të caktohen vetëm në nivel të agjencisë kombëtare. Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së do të përpiqet t'i shmanget caktimit të prefikseve grupore që do të ndaheshin mes shumë agjencish në bazë të gjuhës së përbashkët. Prefikset grupore prej 979 do të caktohen sipas nevojës kur shterohen

ndarjet aktuale, por deri tani nuk ka ndonjë tabelë të shpërndarjes 979 të ngjashme si “Tabela 1” më poshtë.

Përcaktimi i ndarjeve të brendshme të ISBN-së 13-shifrore është një proces me dy hapa: së pari, përcaktoni grupin, duke shfrytëzuar rregullat për elementet e prefiksit të caktuar për ISBN; së dyti: përcaktoni gjatësinë e elementit të botuesit dhe të botimit duke shfrytëzuar rregullat e grupit.

Rregullat e grupit ofrohen prej Agjencisë Ndërkombëtare të ISBN-së.

Tabela 1 ilustron shpërndarjen e serisë së numrave për grupin brenda elementit të prefiksit 978. Cilido prefiks tjetër i EAN.UCC i vënë për shfrytëzim brenda sistemit të ISBN-së do të ketë rregulla brenda grupit, të cilat përcaktohen nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së para se të caktohet grupi brenda atij prefiksi të EAN.UCC.

Ju rekomandojmë që të këshilloheni vazhdimisht me Agjencinë Ndërkombëtare të ISBN-së për plotësime ose ndryshime të mundshme të rregullave të grupit.

Tabela 1: Shpërndarja e serisë së numrave për grupin brenda elementit të prefiksit 978

Elementi i prefiksit	Seria e elementit të grupit	Numrat në dispozicion të grupit
978	0 – 5	100,000,000
	600-649	1,000,000
	6500000-6999999	(seri numrash e papërcaktuar)
	7	100,000,000
	80 – 94	10,000,000
	950 – 989	1,000,000
	9900 – 9989	100,000
	99900 – 99999	10,000

Tabela 2 ilustron se si përfitohet struktura e grupit brenda elementit të prefiksit 978 për një ISBN të caktuar. Një ekzaminim i pesë shifrave pas elementit të prefiksit lejon përcaktimin e gjatësisë së elementit të grupit. Pasi të bëhet e ditur gjatësia e grupit, mund të nxirret edhe grupi i botuesit.

Tabela 2: Metoda e përfitimit të strukturës së grupit për elementin e prefiksit 978

Nëse pesë shifrat pas elementit të prefiksit janë midis:	Gjatësia e grupit është:	Ndarjet e elementit të prefiksit dhe e grupit do të ndodhnin pas secilës prej shifrave në vijim dhe elementeve shoqëruese:
00000 – 59999	1	3-të (elementi i prefiksit) 4-të (grupi)
60000 – 64999	3	3-të (elementi i prefiksit) 6-të (grupi)
65000 – 69999	0 (i papërcaktuar)	(seri e papërcaktuar)
70000 – 79999	1	3-të (elementi i prefiksit) 4-të (grupi)
80000 – 94999	2	3-të (elementi i prefiksit) 5-të (grupi)
95000 – 98999	3	3-të (elementi i prefiksit) 6-të (grupi)
99000 – 99899	4	3-të (elementi i prefiksit) 7-të (grupi)
99900 – 99999	5	3-të (elementi i prefiksit) 8-të (grupi)

Gjatësia e elementit të botuesit krijohet brenda secilit grup nga agjencitë kombëtare/rajonale/gjuhësore e ISBN-së, në përputhje me nevojat e industrisë së botimit brenda një hapësire të caktuar.

Seria e numrave që i caktohen secilit grup duhet të krijohet paraprakisht nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së, para se të përcaktohet shpërndarja e serisë së numrave të ISBN-së së botuesit brenda këtyre grupeve.

SHEMBULLI 1:

ISBN testuese: 9786999999990

Prefiksi EAN.UNCC: 978

(Segmenti testues i grupit): 69999

Grupi (i papërcaktuar dhe i pavlefshëm)

Shënim: Ky numër testues i ISBN nuk është i vlefshëm për shkak se segmenti i grupit testues është brenda grupit 65000 deri 69999, që ka një gjatësi të specifikuar grupore prej 0 (që aktualisht është i papërcaktuar).

SHEMBULLI 2:

ISBN testuese: 9780777777770

Prefiksi EAN.UNCC: 978

(Segmenti i grupit testues):07777

Grupi i regjistrimit: 0

Shënim: Ky numër testues i ISBN-së është i vlefshëm për shkak se segmenti i grupit testues është brenda serisë 00000 deri 59999, që ka një gjatësi të specifikuar grupore prej 1 (i përcaktuar dhe i vlefshëm).

Tabela 3 ilustron shpërndarjen e serisë së numrave të elementit të botuesit dhe elementeve të botimit brenda grupit 978-0. Seria e numrave të elementit të botuesit për shfrytëzim brenda secilit grup do të përcaktohet nga Agjencia Ndërkombëtare e ISBN-së, në bazë të programit të parashikuar të botimit për atë grup.

Tabela 3: Shpërndarja e serisë së numrave të elementit të botuesit dhe elementeve të botimit brenda grupit 978-0

Grupi regjistruar	Seria e numrave të elementit të botuesit	Numrat në dispozicion të botuesit për identifikimin e botimeve
978-0	00 – 19	1,000,000
	200 – 699	100,000
	7000 – 8499	10,000
	85000 – 89999	1,000
	900000 – 949999	100
	9500000 – 9999999	10

Tabela 4 ilustron se si përfitohet struktura e brendshme për grupin 978-0. Një ekzaminim i pesë shifrave që e pasojnë elementin e grupit lejojnë përcaktimin e gjatësisë së elementit të botimit. Pasi të bëhet e ditur gjatësia e elementit të botuesit, mund të përfitohet edhe gjatësia e elementit të botimit.

Tabela 4: Metoda e përfitimit të strukturës së brendshme për grupin 978-0

Nëse pesë shifrat pas grupit janë midis:	Gjatësia e numrave të botuesit është:	Gjatësia e elementit të botimit është	Ndarjet e brendshme pas secilës prej shifrave në vijim dhe e elementeve shoqëruese:
00000 – 19999	2	6	3-të (prefiks) 4-të (grupi) 6-të (botuesi) 12-të (botimi)
20000 – 69999	3	5	3-të (prefiks) 4-të (grupi) 7-të (botuesi) 12-të (botimi)
70000 – 84999	4	4	3-të (prefiks) 4-të (grupi) 8-të (botuesi) 12-të (botimi)
85000 – 89999	5	3	3-të (prefiks) 4-të (grupi) 9-të (botuesi) 12-të (botimi)
90000 – 94999	6	2	3-të (prefiks) 4-të (grupi) 10-të (botuesi) 12-të (botimi)
95000 – 99999	7	1	3-të (prefiks) 4-të (grupi) 11-të (botuesi) 12-të (botimi)

SHEMBULL:
 ISBN testuese: 9780777777770
 Prefiksi EAN.UCC: 978
 Grupi: 0
 (Segmenti testues i botuesit): 77777
 Botuesi: 7777
 Botimi: 7777
 Shifra e kontrollit: 0
 Shfaqet ISBN: 978-0-7777-7777-0

Shënim: Segmenti testues i botuesit është brenda serisë së numrave 70000 deri 84999, që ka një gjatësi të specifikuar të botuesit prej 4 (i përcaktuar dhe i vlefshëm).

Tabela 5 ilustron shpërndarjen e serisë së numrave të botuesit dhe maksimumin e botimeve për atë botues brenda grupit 978-951:

Tabela 5: Shpërndarja e serisë së numrave të botuesit dhe të botimeve brenda grupit 978-951

Grupi regjistruar	Seria e numrave të elementit të botuesit	Numrat në dispozicion për botuesin që të identifikojë botimet
978-951	0 – 1	100,000
	20– 54	10,000
	550 – 889	1,000
	8900 – 9499	100
	95000 – 99999	10

Tabela 6 ilustron mënyrën e përfitimit të strukturës së brendshme për grupin 978-951. Një ekzaminim i pesë shifrave pas elementit të grupit të botuesit lejon përcaktimin e gjatësisë së elementit të botuesit. Pasi të dihet gjatësia e botuesit, mund të përfitohet edhe gjatësia e elementit të botimit.

Tabela 6: Metoda e përfitimit të strukturës së brendshme për grupin 978-951

Nëse pesë shifrat pas grupit janë midis:	Gjatësia e elementit të botuesit është:	Gjatësia e elementit të botimit është:	Ndarjet e brendshme do të ndodhnin pas secilës shifër pasuese dhe elementeve shoqëruese:
00000 – 19999	1	5	3-të (prefiks) 6-të (grupi) 7-të (botuesit) 12-të (botimi)
20000 – 54999	2	4	3-të (prefiks) 6-të (grupi) 8-të (botuesit) 12-të (botimi)
55000 – 88999	3	3	3-të (prefiks) 6-të (grupi) 9-të (botuesit) 12-të (botimi)
89000 – 94999	4	2	3-të (prefiks) 6-të (grupi) 10-të (botuesit) 12-të (botimi)
95000 – 99999	5	1	3-të (prefiks) 6-të (grupi) 11-të (botuesit) 12-të (botimi)

SHEMBULL:
 ISBN testuese: 9789512388882
 Prefiksi EAN.UCC: 978
 Grupi: 951
 (Segmenti testues i botuesit): 23888
 Botuesi: 23
 Botimi: 8888
 Shifra e kontrollit: 2
 Shfaqet, ISBN: 978-951-23-8888-2

Shënim: Segmenti testues i botuesit është brenda serisë së numrave prej 20000 deri 54999, që ka gjatësinë e specifikuar të botuesit prej 2 (i përcaktuar dhe i vlefshëm).